

„LALKA”

1. Autor: **Bolesław Prus** (Aleksander Głowacki)
2. Geneza: najpierw drukowana w „Kurierze Codziennym” od 1887r., w formie książkowej wydano ją w 1890r.
3. Rodzaj literacki: **epika**
4. Gatunek: **powieść realistyczna**
5. Czas akcji: **marzec 1878 – październik 1879** (od powrotu Wokulskiego z Bułgarii do śmierci Rzeckiego)
6. Miejsce akcji: **WARSZAWA**, w epizodach **Paryż i Zaslawk**
- 7.

BOHATEROWIE	
ARYSTOKRACJA	Izabela Łęcka, Tomasz Łęcki, hrabina Karolowa, prezesowa Zaslawska, baron Dalski, Starski, Ochocki hrabia „Anglik”, pani Wąsowska, baron Krzeszowski, książę.
MIESZCZAŃSTWO	polskie Stanisław Wokulski, Ignacy Rzecki, radca Węgrowicz, rejent Szprot, Helena Stawska, Wirski, subiekci, studenci.
	niemieckie Rodzina Minclów, Hopferów.
	żydowskie Szlangbaumowie, Szuman.
PROLETARIAT	Prostytutka Marianna, Wysoccy, Węgiełek (wiejski).

8. Plan wydarzeń.
 - 1) Powrót Wokulskiego do Warszawy z ogromnym majątkiem (250 tys. rubli).
 - 2) Starania o Izabelę: wysokie datki, wykup weksli Łęckiego.
 - 3) Pomoc Mariannie.
 - 4) Zaproszenie do hrabiny Karolowej na śniadanie wielkanocne.
 - 5) Wyścigi konne; przekazanie przez Wokulskiego wygranej na ręce Izabeli z przeznaczeniem na działalność charytatywną.
 - 6) Wizyty u Łęckich.

- 7) Zakup kamiennicy Łęckich przez Wokulskiego (za pośrednictwem Żyda).
 - 8) Wyjazd Stanisława do Paryża.
 - a. Spotkanie z Suzinem i plany wspólnych interesów.
 - b. Poznanie naukowca Geista.
 - 9) Załamanie psychiczne pokonane dzięki zaproszeniu do Zasławka.
 - 10) Starania o wzajemność Izabeli.
 - 11) Zgoda Łęckiej na małżeństwo.
 - 12) Rozmowa Izabeli ze Starskim – dowód ich romansu.
 - 13) Próba samobójcza Wokulskiego (nieudana).
 - 14) Apatia i zniknięcie bohatera.
 - 15) Pogłoski o wysadzeniu się Wokulskiego w Zasławku.
 - 16) Śmierć Rzeckiego.
 - 17) Wstąpienie Izabeli do zakonu.
9. Obraz arystokracji w „Lalce”.

Arystokracja

- Ukazana w **negatywny, krytyczny** sposób;
- Żyje ponad stan, jest rozrzutna, nie pracuje;
- Prowadzi **próżniacze życie**;
- Wielu przedstawicieli tej grupy utraciło majątki przez hazard lub brak umiejętności zarządzania budżetem;
- Zaciągają kredyty u Żydów;
- Wyprowadzają dobra rodzinne, by spłacić długi;
- Zawierają małżeństwa dla pieniędzy, interesu;
- Czyhają na posagi i spadki (np. Starski);
- Zrobią wszystko, by nie wyjść poza margines swojej grupy społecznej;
- **Brzydzą się wysiłkiem**, robotnikami;
- W ich mentalności praca jest karą za grzechy;
- **Oceniają ludzi**, biorąc pod uwagę jedynie ich **pochodzenie** i zajmowaną **pozycję społeczną** (wyjątkiem jest prezesowa Zasławska!);
- Prowadzą niemoralne życie;
- Mają **POGARDLIWY STOSUNEK DO PRACY**.

10. Obraz mieszczaństwa w „Lalce”.

Mieszczaństwo ŻYDOWSKIE:

- pracowitość i rozum;
- solidarność (łączą ich silne więzi);
- zajmują się handlem, często dorabiają się majątków na lichwie;
- **WYCHOWANIE:** Od najmłodszych lat stawia się na naukę i rozwój. Swój wolny czas spędzają na rozwiązywaniu rebusów i zadań, oglądają uczone książki.
- cierpliwi i genialni (słowa Szumana);
- inteligentni
- wytrwali, podstępni, sprytni, po mistrzowsku władają pieniędzmi (słowa Wokulskiego).

Mieszczaństwo

NIEMIECKIE:

- pracowite i rzetelne;
- uporządkowane i zdyscyplinowane;
- uczciwe, oszczędne;
- wzajemnie życzliwe;
- dokładne, sumienne, profesjonalne;
- brak kreatywności i pomysłowości;
- liczy się tylko teraźniejszość (tu i teraz);
- ograniczone (nie rozwija się).

Mieszczaństwo POLSKIE:

- pozbawione szerszych perspektyw;
- bierne, nie wykazuje inicjatywy;
- brak energii;
- myśli tylko o zabawie, przyjemnościach;
- brak szacunku i chęci do pracy;
- zazdrosne, złośliwe;
- próżne, leniwe.

11. Romantyk w kapeluszu pozytywisty, czyli Stanisław Wokulski.

a. Krótka charakterystyka.

Stanisław Wokulski – 45-letni kupiec warszawski. Zajmuje się handlem, choć ma szlacheckie pochodzenie. Jako młody człowiek kształcił się na uniwersytecie, a fascynacja nauką przetrwała wiele lat. Brał udział w powstaniu styczniowym, potem trafił na zesłanie, a po powrocie, dzięki bogatemu ożenkowi (Małgorzata Mincel) wszedł w posiadanie sporego majątku. Niedługo po śmierci żony zakochał się nieszczęśliwie i bez pamięci w arystokratce, Izabeli Łękiej. Historia tej dramatycznej miłości to główny wątek powieści. Nie wiadomo, jak toczą się losy Wokulskiego po rozstaniu z narzeczoną – bohater wyjeżdża z Warszawy i jego kolejne kroki pozostają tajemnicą.

CECHY POZYTYWISTY

- **Realizm, racjonalizm;**
- **Fascynacja nauką i postępem technicznym;**
- Popieranie działalności naukowców, badaczy – przyjaźń z Ochockim, pomoc Geistowi;
- **Realizacja haseł pozytywistycznych:**
 - **Praca u podstaw** – pomoc najuboższym (Wysocki, Maria, Węgiełek), zainteresowanie losem najbiedniejszych mieszkańców Powiśla;
 - **Praca organiczna** – założenie spółki handlowej, prowadzenie interesów na dużą skalę, bogacenie się;
 - **Emancypacja kobiet** – znajduje pracę Helenie Stawskiej;
 - **Asymilacja Żydów** – tolerancyjny wobec innych narodowości (relacje ze Szlangbaumem, przyjaźń z Szumanem).
- Uważa, że **praca jest lekarstwem dla społeczeństwa** – *Jest proste lekarstwo: praca obowiązkowa – słusznie wynagradzana. Ona jedna może wzmocnić lepsze indywidua, a bez krzyku wytepić złe”*
- **Inteligentny, mądry, zdolny, wykształcony** – *Bystra bestia! Ma więcej rozumu aniżeli my wszyscy;*
- Ocenia ludzi według ich ideałów, efektów pracy, ambicji i wartości moralnych;
- Posiada umiejętność kalkulacji, przewidywania;
- Ma zdolność do przełamywania własnych słabości;
- Sposób, w jaki pragnie zdobyć Izabelę – chce jej zapewnić życie w luksusie, opiekę finansową, pragnie uzależnić jej byt od swojego majątku;
- **Energiczny, zdeterminowany** – w zdobywaniu majątku (do fortuny doszedł uczciwą pracą), wykształcenia oraz pokonywaniu własnych słabości.

CECHY ROMANTYKA

- **Urodzony i wychowany w dobie romantyzmu;**
- **Walczył w powstaniu styczniowym o wolność i niepodległość – patriota;**
- **Przeżywa nieszczęśliwą, nieodwzajemnioną, idealizowaną miłość** do Izabeli – *Uwielbia (ją), modli się (do niej), padalby przed nią na twarz; Nie mogę wyrzec się jej.*
- **Wrażliwy, subtelny** – *Patrzyłem na jego surową twarz i prawie nie mogłem sobie wyobrazić, że ten człowiek jest tak domyślny i posiada taką delikatność uczuć.*
- **Skłonny do wielkich, przełomowych uczuć**, depresji, załamania, analizy własnych stanów emocjonalnych – nagły wyjazd do Paryża; wspomnienia z każdej chwili spędzonej z Izabelą, każdego jej gestu, uśmiechu;
- **Indywidualista** – niechęć do ulegania, podporządkowania się komuś;
- **Myśli samobójcze** – *Przemknął mu przez głowę wyraz śmierci i na chwilę się uśmiechnął;* próba samobójcza (położył się na torach kolejowych);
- **Roztargniony, rozdrażniony;**
- Bohater dynamiczny;
- **Impulsywny** – *Czuł, że w sercu kipi mu jakiś gniew bezimienny. O kogo? Na kogo?.... mniejsza.*
- **Wierzy w przeznaczenie;**
- Znika w tajemniczy sposób;
- **Samotny;**
- **Czyta dzieła Mickiewicza**, często się do nich odwołuje;
- **Cierpi** – *Jeżeli miłość mierzy się wielkością cierpienia, takiej jak moja jeszcze nie było na świecie.*

12. Utopia naukowa w powieści Prusa.

Utopia naukowa odnosi się do wiary w postęp, nowe wynalazki epoki szybkiego postępu technicznego (którą był XIX w.) w sposób radykalny polepszą poziom życia oraz samopoczucie ludzi. Cel to tworzenie cywilizacji opartej na nauce.

LUDZIE NAUKI W „LALCE”

STANISŁAW
WOKULSKI

JULIAN OCHOCKI

GEIST

WNIOSKI

Prus bardzo wyraźnie kontrastuje postacie naukowców ze zwykłymi ludźmi, którzy kompletnie nie rozumieją ich idei i działań.

- Etymologia nazwiska Geista, która podkreśla fantastyczny rodowód bohatera;
- Ukazanie rzeczywistych efektów działań naukowców (które pozostają w sferze marzeń) – jedynym zrealizowanym wynalazkiem jest materiał wybuchowy Geista, wykorzystany do rozwoju techniki zabijania ludzi.

Prus ma **sceptyczny stosunek do scjentyzmu.**

13. Obraz Paryża jako przykład pozytywnego miasta.

- a) **Okoliczności wyjazdu Wokulskiego do Paryża** – Wokulski wyjeżdża pod wpływem silnych emocji po rozmowie z Izabelą. Panna Łęcka zignorowała towarzystwo Wokulskiego i wdała się w rozmowę ze Starskim po angielsku. Ta sytuacja bardzo ugodziła w dumę Wokulskiego, który pod wpływem impulsu wyjeżdża.
- b) **Paryż odzwierciedleniem duszy Stanisława** – początkowo Wokulski widzi tylko chaos panujący w mieście, jest zaskoczony żywotnością i wielkością Paryża, która go przytłacza (stan psychiczny). Potem dociera do bohatera przejrzystość i logika tego miasta, Stachu zaczyna trzeźwo myśleć.

WARSZAWIACY	PARYZANIE
<ul style="list-style-type: none">- Traktują pracę jako niemiły obowiązek;- Nie pracują rzetelnie;- Wartość stanowią pieniądze, majątek, stanowisko i pochodzenie;- Przeżywają nieszczęśliwą, niespełnioną i wyidealizowaną miłość (romantyczne uczucie);- Są skryci, każdy żyje dla siebie;- Brak współpracy.	<ul style="list-style-type: none">- Pracują po 16h dziennie;- Praca to źródło ich szczęścia;- Pracują uczciwie i ciężko;- Wartościami są rozum, wiedza, twórczość, równość i praca;- Ich miłość jest szczęśliwa, kompromisowa, oparta na uczuciu, a nie na interesie.

14. „Lalka” jako powieść realistyczna.

REALIZM:

- Dokładna topografia Warszawy;
- Realizm szczegółów;
- Prezentacja postaci przez to, co je otacza;
- Narrator – dwugłos (narracja pierwszoosobowa w *Pamiętniku starego subiekta* i trzecioosobowa – odautorska);
- Kreacja postaci – niezwykła doza prawdopodobieństwa psychologicznego (poznajemy ich wygląd, ale również wewnętrzne motywacje).

Pozytywne miasto Paryż:

- ludzie pracują długo, nawet w święto;
- duża liczba instytucji kulturalnych;
- wszystko tutaj jest piękne i użyteczne;
- widać rozwój cywilizacyjny na przestrzeni lat.

MOTYWY

Marzenia

*Nauka,
wynałazki*

*Nieszczęśliwa
miłość*

*Kondycja
człowieka*

*Spółczeństwo
XIX w.*

Miasto

Przyjaźń

*Rola
literatury*

*Psychika
człowieka*

Idealiści

*Bogactwo
i nędza*

Pieniądze

Praca

*Romantycy i
pozytywiści*

*Theatrum
mundi*

Cierpienie

Nadzieja